

Hist.tsto 63 - 2.11.1982

T U R K U I I

Vanha Suurtori

Kokoojaviemärin kaivuutyömaa

1.2.-19.4.1978

Heljä Brusila

Nina Lepokorpi

TUTKIMUSPAIKKA	Vanha Suurtori	KAUP. OSA	KORTTELI	TONTTI
		II		
TUTKIMUKSEN LAATU	Kokoojaviemärin kaivuutyö			
AIKA	1.2.-19.4.1978			
TUTKIJAT	Heljä Brusila, Nina Lepokorpi, Katrina Waltzer			
VALOKUVAAJAT	Matias Aho, Salme Kotivuori			
DOKUMENTOITU ALUE	3 m:n levyinen ja 2,5-3 m:n syv. kaivanto torin keskustassa			
RAKENTEET YM VAST. LÖYDÖT	Kivirakennuksen perustus kellareineen sekä kivirakennuksen jäännöksiä Rakennuksen hirsipetien jäännöksiä Hirsikehikko Puuladelmia Puisia viemärikouruja			
LÖYTÖNUMEROT	18618:1-62			
NEG. NUMEROT	Kino: 53555-53587, 53599-53604, 53658-53676			
AIKAISEMMAT TUTKIM.	1906 J.M. Tallgrenin muistiinpanoja, 1949 ja 1952 F. Valtare, 1964 ja 1972 Reino Mattila			
KARTAT YM LIITTEET	Yleiskartta 1:500 4 taso- ja profiilipiirrosta 1:50 2 taso- ja profiilipiirrosta 1:20			
TUTKIMUSTIETOJA	<p>Helmikuussa 1978 ryhdyttiin Vanhalla Suurtorilla uuden kokoojaviemärin kaivuutöihin. Kaivuutyöt aloitettiin Itäisen Rantakadun risteyksestä ja viemärin oli määrä ulottua Suurtoria, Uudenmaankatua ja Hämeenkatua pitkin aina Kerttulinkadun risteykseen asti. Kyseisenä vuonna työt kestivät huhtikuun puoliväliin asti ja kaivanto eteni joen rannasta rikospoliisin rakennuksen lounaisnurkalle asti.</p>			

Kaivuualueella on suoritettu tutkimuksia myös aikaisempien maansiirtotöiden yhteydessä. Vuonna 1949 ja 1952 on dokumentoinnin kohteena ollut viemärikaivanto Itäisen Rantakadun kohdalla, v. 1972 jalkakäytävän alue Katedraalikoulun kohdalta perustusten vahvistamisen yhteydessä ja v. 1964 torialue rikospoliisin päärakennuksen kohdalta kadunparannustöissä. Myös J.M. Tallgren on merkinnyt katualueelta muistiin jonkun löydön v. 1906. Torialueella on suoritettu kaivuutoita kuitenkin useammin. Yksi näistä on ollut kadunpohjustus, jolloin kulttuurikerroksen pintaosat on poistettu ja korvattu n. 80-100 cm:n vahvuisella sorakerroksella. Toinen merkittävä kaivuutyö on tehty rakennettaessa kiviviemäriä. Se kulki kaivannon lounaisreunassa noin 2 m:n syvyydessä ja ulottui joen rannasta ainakin Brinkkalan talon edustalle asti, jossa se katosi näkyvistä. Viemäri on ilmeisesti Turun palon jälkeen rakennettu, sillä samanlainen on tavattu myös Kauppiaskadulta. Näiden lisäksi risteili katualueella useita muita kaivantoja.

Tutkimukset suoritettiin tavanomaiseen tapaan seuraamalla kaivuutöitä jatkuvasti ja ryhtymällä tutkimuksiin vasta löytöjen ilmaannuttua. Löydöt kartoitettiin lähes kauttaaltaan vain kaivannon puitteissa. Kaivannon laajennus suoritettiin vain kellari-löydön kohdalla perustuksen seinien esille saamiseksi. Kaivanto on jaettu viemärikaivantoihin 1, 2 ja 3. Niistä ensimmäinen käsittää kaivannonosan joesta raatihuoneen edustalle asti. Kaivanto 2 erkani kaivannosta 1 Uudenmaankatua kohti Brinkkalan talon porttikäytävän edustalla. Viemäriputki oli tarkoitus vetää Uudenmaankadulle kyseistä reittiä pitkin, mutta kellarin paljastumisen vuoksi suunta muutettiin siten, että kaivantoa 1 jatkettiin eteenpäin raatihuonetta kohti, josta se kääntyi Uudenmaankadulle päin kaivantona 3. Löytöjen kartoittamista varten kaivanto 1:n yli vedettiin Katedraalikoulun seinää vasten kohtisuorasti O-linjat 1 ja 2. Ensimmäinen niistä sijaitsi rakennuksen pohjoisnurkan ja toinen itänurkan kohdalla. Kaivannon loppupään metrilukemat mitattiin kaivanto 2:sta lähtien seinämää piirrettäessä. Kaivannot 2-3 kiinnitettiin rikospoliisin rakennuksen länsinurkkaan seinää vasten kohtisuorasti vedettyä O-linjaa 3 hyväksi käyttäen. Kellari-kartoitettiin ruuduttamalla sen alue neliön kokoisiin ruutuihin kyseisestä O-linjasta laskien. Kaivuualue käy esille valokuvista 1-2, 13-15 ja 42. Kaivannot ja O-linjat on merkitty liitteelle 1.

KAIVANTO 1

Kulttuurikerros

Kaivannon joenpuoleisessa osassa kulttuurikerroksesta oli jäänyt jäljelle pohjustussoran ja saven väliin vain ohut kerros. Luostarin välikatua kohden kerroksen paksuus kuitenkin lisääntyi ja oli siitä eteenpäin yleensä metrin, paikoin jopa puolentoista metrin vahvuista. Kulttuurikerroksen yläosa oli yleensä savensekaista soraa, johon oli sekaantunut multaa sekä paikoitellen tiilimurskaa tai myös puuta ja esim. tuohta ym. Tämän alapuolella, noin 1-1,5 m:n syvyydessä katupinnasta, oli paksuudeltaan vaihteleva multa- ja/tai savikerros, jossa esiintyi enemmän tai vähemmän puuroskaa. Tämän alapuolella oli yleensä likaisen saven kerros ennen puhdasta savea. Puhdas savi alkoi Luostarin välikadun paikkeilta lähtien 1,7-2 m:n syvyydellä katupinnasta lukien. Puuroskan sekaisten kerrosten paksuus vaihteli 10-60 cm:n välillä. Kulttuurikerrokset käyvät yksityiskohtaisemmin esille liitteiden 2, 3 ja 4 seinämä- ja poikkileikkauspiirroksista, jotka on piirretty kaivannon alkupäästä, Itäisen Rantakadun risteyksestä (L 2) ja Luostarin välikadun risteyksestä eteenpäin (L 3-4). Kaivanto 1:n kerrostumista tavatut esinelöydöt olivat vähäisiä (18618:1-11).

Rakenteiden jäännökset

Itäisen Rantakadun risteyksen kohdalla oli kaivannon Pinellan puoleisessa osassa rakennuksen perustuksen viittaavia löytöjä, jotka olivat rikkoutuneet kiviviemäriä kaivettaessa ainakin osittain. Perustuksen ylimmät jäännökset koostuivat hajanaisista, laastittomista harmaakivistä, joita esiintyi savioran ja tiilimurskan sekaisessa kerrostumassa, 1,2-2 m:n syvyydessä metrilukemien -2 - 6 välillä. Kaivannon alkupäässä, -2 ja 0-linjan välissä oli kivien alla, puhtaassa savessa rivi kärjestä teroitettuja pyöreitä (ϕ n. 10 cm) paaluja. Metrilukemien 2,5 -4,5 välillä oli kivien alapuolella, puhtaan saven rajalla kolme poikkileikkaukseltaan neliskulmaista, kaivannon suuntaista hirren pätkeä (32x20-10x10 cm) ja niiden alapuolella edellisen kaltainen paalutus. Hirsistä eteenpäin, noin 4,7 ja 6 m:n välillä oli ~~kivien alla~~, hirsien kanssa samalla tasolla, kaivannossa poikittain taaja, maaton lankkuladelmä, joka jatkui Pinellan suuntaan. Myös tämän alla oli paalutus. Lank-

kuladelman Katedraalikoulun puoleisella sivulla oli jäljellä muutama harmaakivi. Rakenteiden jäännökset on piirretty liitteelle 2. Esinelöytöjä alueelta ei tavattu. Kyseessä saattaa olla saman rakennuksen jäännöksiä, jota on dokumentoitu jo vuoden 1952 viemärikaivannon yhteydessä.

Seuraava kaivannosta tavattu rakenteeseen viittaava löytö paljastui vasta Luostarin välikadun kohdalta (Liite 3). Kyseessä oli eräänlainen h i r s i k e h i k k o m a i n e n rakennelma, jossa oli kaivantoon nähden poikittain kaksi pyöreää (ϕ 20-30) toisistaan 2,5 m:n etäisyydellä sijaitsevaa hirttä sekä niiden päällä, kaivannon Pinellan puoleisella sivulla katkonainen hirsi (16-20x10 cm). Myös kehikon Katedraalikoulun puoleisella sivulla oli kaksi hirren pätkää, jotka ovat todennäköisesti liittyneet rakennelmaan. Kehikko oli rikkoutunut sen halki kaivannon suuntaisesti vedettyä kaasujohtoa tehtäessä. Mm. poikittaiset hirret oli tällöin katkaistu tai liikutettu paikaltaan. Hirsikehikko oli n. 40 cm vahvassa savikerroksessa, jonka seassa oli mm. puuroskaa. Noin 1,5 ja 3 m:n välillä kaivannossa pisti mainitun savikerroksen keskeltä esiin 1,2x1,5 m laaja puuroska-alue, josta löytyi muutama esinelöytö (18618:1-5), mm. kivisavikesamiikkaa. Puuroskakerrokset olivat yleensä mainitun savi- tai savisorakerroksen alapuolella. Valokuvat 3-6 on otettu hirsikehikosta ja sen löytöalueesta.

Seuraavat löydökset, kaksi päällekkäistä seinämästä vinosti kaivantoon työntyvää, sivusta tasaiseksi veistettyä h i r r e n p ä t k ä ä, sijaitsivat puuroskakerroksessa, noin 2 m:n syvyydessä metrulukemien 3 ja 4 välissä. Hirsien pätkät tai paremminkin päät olivat jääneet kaasujohtokaivannon ja seinämästä noin 5 m:n kohdalla vinosti ilmaantuneen puuviemärikaivannon väliin. Kaivannon puolella oli hirret katkaistu toisen kaasujohtokaivannon tieltä. Hirret on piirretty liitteen 3 seinämäpiirroksen.

P u u v i e m ä r i k o u r u kulki kaivannossa noin 2,7 metrin syvyydessä aina Brinkkalan talon porttikongin edustalle asti, jonka jälkeen siitä ei enää tehty havaintoja. Kouru oli veistetty poikkileikkaukseltaan neliskulmaiseksi ja sen katteena oli tuhta ainakin kolmessa kerroksessa. Puukourun paksuus oli 26 x 34 cm. Noin 14 m:n kohdalla oli puuviemärissä ilmeisesti ollut liitoskohta, joka oli nyt rikkoutunut. Myös kourun suunta muuttui hieman. Puukouru on piirretty yleiskarttaan liitteessä 1 sekä taso- ja poikkileikkauspiirroksen liitteessä 3. Valokuvat 7-8 ovat liitoskohdan paikkeilta.

Metрилukemien 13,5 ja 21 välillä oli kaivannossa, Uudenmaankadun puoleisessa seinämässä eri tasoilla, useampia h i r r e n t a i l a n k u n p ä t k i ä. Nämä sijaitsivat puuroskan sekaisten kerrostumien yläosissa tai seassa (Liite 4, kuva 9). Metрилukemien 17, 17,5 ja 18,3 kohdalla työntyi hirsien alapuolelta kaivantoon myös poikittaiset hirret. Viimeksi mainitulla kohdalla oli kyseessä hirren pää, joka oli poikkileikkaukseltaan neliskulmainen ja vinosti kaivannossa toisiin nähden. Hirren ympärillä oli kiviä ja yläpuolella, pitkittäisen hirren päällä pieniä kiviä sekä tiilen kappaleita. Poikittaisesta hirrestä lähtien oli pitkittäisen hirren alapuolella ennen ohutta puuroskakerrosta noin 10 cm:n vahvuinen sorakerros, joka sisälsi runsaasti pieniä kiviä. Ensin mainitulla kohdalla ollut pyöreä, n. 20 cm paksu hirsi oli katkaistu aikaisemmissa kaivuutöissä. Metрилukeman 14 kohdalla, puuviemäriin liitoskohdan vieressä, oli puhtaaseen saveen isketty n. 20 cm:n vahvuinen, kärjestä terotettu paalu (Liite 4, kuvat 7-8). Metрилukeman 16 kohdalla oli pohjustushiekan alla jäljellä kolme mukulakiveä, jotka saattavat merkitä aikaisempaa katu- tai toripintaa. Esinelöydöt 18168:7-10 ovat löytyneet kyseisestä kaivanto-osasta, hirsien alla olleesta puuroskansekaisesta kerrostumasta.

Hirsiä esiintyi vastaavalla syvyydellä vielä kaivanto 1:n loppupään alkuosassa, viemärikaivanto 2:sta eteenpäin (Liite 4, oikea alareuna). Kaivannon loppupäässä alkoi esiintyä myös pelkkää laastia ja tiilimurskaa, jota oli metrin syvyydellä 12-20 cm:n vahvuinen kerros. Kerroksen joukossa oli myös ehjiä tiiliskiviä (26,5x13x?). Kaivanto 3:n puolella tiilet muodostivat tiiviin ladelman (Liite 4, leikkaus -15 m:n kohdalta). Mullan sekainen puuroskakerros jatkui myös täällä noin 20-40 cm:n vahvuise-
na kerroksena 1,2-1,3 m:n syvyydellä. Kaivannon loppupään alueella risteili useita aikaisempia kaivantoja, jotka olivat rikkoneet kulttuurikerroksen.

KAIVANTO 2

Kulttuurikerros

Kaivannossa 2 olivat kerrostumat samankaltaisia kuin edelläkin. Noin 80 cm vahvan pohjustussoran alapuolella oli noin 20 cm:n paksuinen, tiilimurskan sekainen saviorakerros ja sen

alapuolella, noin 1,5 m:n syvyyteen asti, 40-50 cm:n vahvuinen mullansekainen, paikoin myös pelkkä puuroskakerros. Lähempänä rakennuksen perustusta oli kerrosten välissä myös noen ja hiilen sekaista laastia. Tämä kerros oli samalla tasolla kuin kaivanto 1:n puolella mainittu tiilimurskakerros. Puuroskamaan alapuolella oli likainen savi ja puhdas savi alkoi täällä noin 1,7 m:n syvyydessä. Puuroskamaan välissä, laastiesiintymän alapuolella oli myös ohut hiekkakerros. Kerrostumat ovat esillä liitteessä 5, seinämäpiirroksessa A-B.

Viemärikaivannon uutta reittiä suunniteltaessa kaivettiin kellarin luoteisseinän ja pohjoisnurkan ulkopuolelle oja. Pohjoisnurkan kohdalta piirretystä leikkauksesta D-C (Liite 5) käyvät tämän suunnan kerrostumat ilmi. Noin 1,35 m:n syvyydessä alkanut puuroskakerros oli vain n. 10 cm:n paksuinen. Sen yläpuolella oli 5-10 cm paksu hiekkakerros ja suunnilleen saman paksuisen savikerroksen erottamana toinen, noin 15-25 cm paksu hiekkakerros. Tämän yläosassa oli hiiltä. Sen yläpuolella oli parikymmentä senttiä vahva tiilimurskan sekainen savikerros ennen pohjustushiekkaa. Luoteismuurin puolivälin paikkeilla, missä vesijohtotyöt eivät olleet rikkoneet kerrostumia, oli muurin yläpinnan tasolla runsaasti laastia ja tiiltä. Sen alapuolella oli hiekkakerros, sen alla puuroskaa ja lopulta likaista savea. Perustusta on näin ollen ympäröinyt ainakin 3 metrin etäisyydelle asti laastikerros, jossa on ollut paikoitellen runsaastikin tiilimurskaa ja etelä-kaakkosuunnalla jopa ehjältä vaikuttavaa tiililadelmaa. Pohjoisseinän puolelta voitiin tosin erottaa vain kaksi hiekkakerrosta. Hiekkaa esiintyi myös luoteisseinän puoleisen laasti-tiilimurskakerroksen alapuolella.

Rakenteiden jäännökset

Myös kaivanto 2:n alkupäässä, puuroskakerroksessa, esiintyi h i r s i ä, jotka olivat vastaavalla syvyydellä ja saman suuntaisia kuin kaivanto 1:n puolelta havaitut hirret. Hirret ovat mitä todennäköisimmin osa samaa rakennelmaa. Ne jatkuivat vielä ainakin metrin verran kaivannosta eteenpäin (L 4, oikean alareunan seinämäpiirros). Kaivannossa 1 kulkenut tuohipäällysteinen puuviemärikouru tuli pieneltä osalta esiin myös kaivanto 2:n etelänurkassa. Hirret ja puuviemärikouru on piirretty tasokarttaan ja seinämäpiirroksen A-B liitteessä 5. Kuva 12

on otettu seinämästä A-B ja kuva 11 etelänurkan puuviemärikourusta. Kuvat 10, 13-16 ovat yleiskuvia viemärikaivannosta 2 ja sen alueesta.

Kaivanto 2:n reitiltä paljastunut harmaakivistä muurattu rakennuksen perustus oli vaurioitunut useammassa aikaisemmissa kaivuutöissä. Neljä eri kaivantoa oli vedetty perustuksen läpi siten, että koillis- ja lounaismuurit oli rikottu yhdestä kohtaa ja kaakkois- ja luoteismuurit kahdesta eri kohtaa. Viides kaivanto oli vaurioittanut perustuksen länsinurkkaa ja kuudennen kerran, vuonna 1964 oli perustuksen yläpuolella olleet kulttuurikerrokset poistettu ja korvattu hiekkalla muurin yläpinnalle asti. Perustuksen sijainti käy ilmi liitteestä 1 ja kuvista 13-16. Perustuksen tasopiirros on liitteellä 5 ja kellarin seinämäpiirroksat liitteellä 6.

Ensimmäinen merkki rakennuksen perustuksesta oli länsinurkasta paljastunut, huolellisesti tehdyn näköinen hirsipedin nurkkaus. Hieripeti käsitti ainakin kaksi rinnakkaista, seinämuurien alla olevaa, pl. neliskulmaista hirttä, joiden nurkkaus oli tehty siten, että ylimmät kaksi hirttä oli asetettu alempien, poikittain olevien hirsien pääsalvokseen. Hirsien keskelle nurkkaan oli lyöty paalu. Reunimmaisena hirren pinnalla, paalun kohdalla oli veistetty risti. (Liite 5, piirros, kuvat 17-19) Hirsipeti oli puhtaassa savessa, n. 210 cm:n syvyydessä katupinnasta (hirsipedin korkeus merenpinnasta oli 4.79).

Harmaakivistä muuratun perustuksen ulkoleveys lounaiskoillissuuntaisesti oli n. 7 m ja luode-kaakkosuuntaisesti n. 7,6-7,8 m mikäli kaakkoismuurin paksuus oli 105 - 120 cm kuten muidenkin seinien. Rakennus on ollut pohja-alaltaan lähes neliömäinen. Perustuksen lounais-kaakkois-puolelle vedetty uusi viemäri linja sekä luoteis- ja osittain myös pohjoispuolelle kaivetut koeojat osoittivat, ettei perustus jatkunut ainakaan näihin suuntiin.

Perustuksen sisältämä kellari oli kooltaan n. 4,7 x 5,4 metriä ja sen harmaakiviseinät olivat säilyneet n. 100 - 140 cm:n korkeuteen lattiatasosta. Muurien yläpinta oli korkeimmillaan n. 80 cm:n syvyydellä katutasosta ja lattiataso n. 190 cm:n syvyydellä. Lattiakiveyksen korkeus merenpinnasta vaihteli 5.10 ja 5.30 välillä. Kellari oli kaivantolinjoja lukuun ottamatta täynnä tiilimurskan ja laastin sekaisia maakerrostumia, joissa oli paikoin vahvasti myös nokea (leikkaus E -F, liite 6).

Kellarin sisäänkäynti oli sijainnut länsinurkassa, jossa oli jäljellä 120x165 cm:n laajuinen, neliskulmainen portaikko. Portaista oli enää alin jäljellä sekä osa seuraavaa askelmaa. Selville ei enää käynyt, oliko sisäänkäynti kellariin johtanut ulkoa vai ylemmästä kerroksesta, sillä aikaisemmat kaivannot olivat vaurioittaneet portaikkoa sekä luoteisseinää. (Kuvat 27-28, 35-38)

Kellarin lattia oli tehty suurehkoista, eri kokoisista ja melko tasapintaisista kivistä hiekkapohjalle. Suurin lattiakivi oli kooltaan n. 80x130 cm ja se sijaitsi portaikon edessä. Muut kivet olivat kooltaan yleensä n. 30x30 cm tai jonkin verran suurempia. Kivien välikohdissa, paikoin myös matalampana sijaitsevien kivien päällä oli tiivis savi. Kivilattia oli keskiosastaan korkeammalla ja seinänvierustoilta, lounais- ja koillisseinien puolelta tavattiin seinän ja lattian välistä noin 10-15 cm:n leveydeltä maatonutta puuta, joka on ilmeisesti ollut jonkinlainen vedenjohdin. Tämän lisäksi oli portaikon ja sen edessä olevan suuren kiven väliin muodostettu kourumainen syvennys kolmesta kivistä. (Tasopiirros, liite 5, kuvat 25-28, 35-39)

Erikoisia piirteitä kellarissa olivat kaksi lattiatasolle hiekkään asetettua tiiliskiviladelmaa. Toinen niistä sijaitsi portaikon vieressä luoteisseinustalla (kuvat 37-38, 40), toinen vastakkaisella kaakkoisseinustalla (kuvat 31, 41). Molempia ladelmia olivat aikaisemmat kaivannot vaurioittaneet. Tiilet olivat kooltaan 9x13-14x27 tai 9x13x26 cm ja niitä oli ladelmassa yhtenä kerroksena kahdessa rivissä. Kaakkoisseinän puolella tiilien alla oli n. 20 cm:n vahvuinen hiekkakerros. Tiilien päällä oli noin 15 cm:n paksuudelta noen ja hiilen sekaista maata, jota toisen ladelman päällä ei ollut. Hiilikerroksen yläpuolella oli tiilimurskaa, laastia, soraa ja kiviä sisältänyt kerrostuma ja ladelman viereinen nurkka oli täynnä tiivistä laastia. (Liite 6, leikkaus G-H) Laastiesiintymän alapuolelta tavattiin yksi paalun pää. Paalu oli lyöty lattian läpi. Tiililadelmien ja itänurkan laastiesiintymän merkitys ei käynyt kenttätutkimuksissa selville. Tiililadelman päällä ollut noki-hiilimaa on saattanut aiheuttaa mm. jonkun puurakennelman palamisesta. Kellaria tai koko rakennustakin on voitu myös lämmittää kellarista käsin polttamalla puita tiililadelman päällä. Paalua lukuun ottamatta muita puu- tai muihin rakennelmiin viittaavia löydöksiä kummankaan ladelman liepeil-

tä ei löydetty.

Perustuksen harmaakivimuurit oli muurattu laastilla eri kokoisista, paikoin suurehkoistakin (suurin n. 70x95 cm) harmaakivistä, joiden sisäpinta oli melko tasainen (Liite 6, kuvat 29-34). Tiiltä seinämissä oli vähän. Tiilimuurauksesta voidaan puhua vain portaikon lounaisseinämän ja sen viereisen lounaismuurin kohdalla. Mitattavissa olevat tiilet olivat kooltaan 27-27,5x10x?, 26x10x? ja 10x13,5x? cm. Lounaismuurissa tiilet oli sovitettu harmaakivien ja portaikon seinämän väliin ilman selvää tiililimitystä. Portaikon tiilimuurauksen väliin, kellarin sisäpuolelle, oli sijoitettu rautainen saranakoukku, jonka korkeus lattiasta oli n. 40-45 cm. (Liite 6, piirros, kuvat 33-34). Muualla seinämissä esiintyneet tiilet tai tiilten kappalet olivat pienten kivien ohella lähinnä täytteenä suurten kivien väliin jäävissä seinäpinnoissa. Myös toinen porrasaskelma alhaalta päin on ollut ainakin osittain tiilestä, joista tosin vain muutama oli enää jäljellä seinän vierustalla.

KAIVANTO 3

Kulttuurikerros

Kaivannon alkupäässä, noin -17 - -13 m:n välillä, ulottui kulttuurikerros noin 1,8 m:n syvyyteen katupinnasta lukien (liitteet 4 ja 7). Vuoden 1964 pohjustustöissä oli kulttuurikerroksen yläosa poistettu 80 - 90 cm:n syvyyteen asti. Jäljelle jääneessä kerroksessa oli ylimmäisenä ohuelti (noin 10 cm) savisoraa, ja sen alla kerros laastilla muurattua tiiliskiviladelmaa (kuva 43), joka mainittiin jo kellarin yhteydessä. Tämän alapuolella oli 20 - 30 cm:n vahvuinen tumma savikerros, joka sisälsi mm. puulastua ja hiukan tiilimurskaa. Sen alla oli saman vahvuinen multa-puuroskakerros ennen savea.

-12 - -10 m:n kohdalla, heti pohjustushiekan alapuolella oli noin 25 cm:n paksuinen kerrostuma, jossa tiilimurska- ja laastikerroksen ylä- ja alapuolella oli hiilikerros (liite 7). Näiden alapuolella oli likaisen saven muodostama kerros, jonka joukossa oli vähän tiilimurskaa. Tämän alapuolisessa puuroskakerroksessa näkyi kaivannon profiilissa hirren päitä. Puuroska-

kerroksen alla oli savi-puuroskakerros, josta saatiin talteen puulautasen ja nahkakenkien jännöksiä (TMM 18618: 55-57). Puhdas savi alkoi noin 1,9 m:n syvyydessä. Kerrokset jatkuivat samanlaisina noin -3 m:iin saakka.

Kaivanto kaivettiin osittain vanhan viemärikaivannon reitille, joten sen kaakkoispuolen kulttuurikerrokset olivat rikkoontuneet.

Rakenteiden jäännökset

Poliisilaitoksen porttikäytävän kohdalta, noin -12 m 0-linja 3:sta, paljastui 1,3 - 1,6 m:n syvyydestä p a a l u t u s. Paalut oli lyöty pohjasaveen kaivantoon nähden poikittain oleviin riveihin 1 x 2 m suuruiselle alueelle (liite 7, kuva 45). Osa paaluista oli ennätetty kaivaa ylös ennen dokumentointia.

Kaivannon pohjalla sinisavessa -6 - -5 m:n kohdalla oli p u i n e n v i e m ä r i k o u r u, joka kulki kaivannon poikki vinottain kaakko - luode -suunnassa. Kourun syvyys katupinnasta oli 2,75 m (liite 7, kuvat 46-49). Viemärikouru oli veistetty poikkileikkaukseltaan nelikulmaiseksi ja sen halkaisija oli 22 x 22 cm. Kourun peitteenä oli halkaistusta hirrestä tehty kansi.

Kaivamisen edettyä -2 m:n kohdalle havaittiin kaivannon molempien seinämien profiileissa jäännöksiä tiilistä ja harmaakivistä muuratuista rakennelmista. Kaivannon luoteiseinämässä 0 - 3 m:n välillä oli näkyvissä osa m u u r a t t u a s e i n ä ä, jonka ylimmät osat oli rikottu 1 m:n syvyyteen saakka (liite 7, kuvat 50 - 53). Seinä oli muurattu osittain tiilestä (tiilten koot 24-28 x 7-10 cm) ja osittain harmaakivistä. 0,5 - 1,5 m:n kohdalla oli tiilistä tehty porrasmainen rakennelma (kuva 51).

Seinänjäännöksen koillispuolella noin 40 cm katupinnan alapuolella paljastui h a r m a a k i v i m u u r a u s t a. Muuri ylettyi noin 1 metrin syvyydelle katupinnan alapuolelle, sen alla oli tiilimurskan ja laastin sekainen saviorakerros. Muurin kaakkoispuoliset osat oli rikottu vanhaa viemärikaivantoa kaivettaessa.

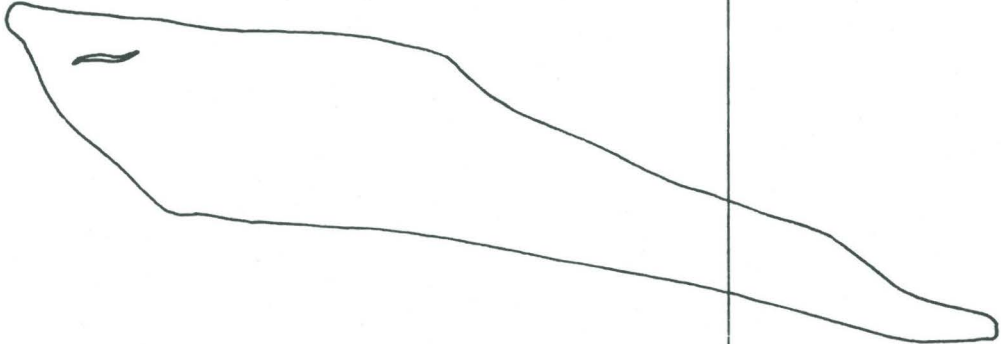
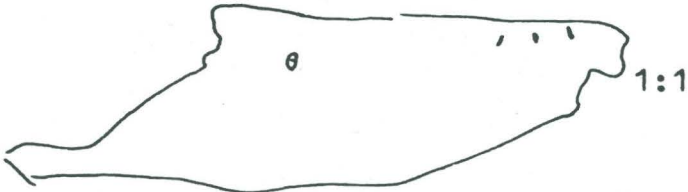
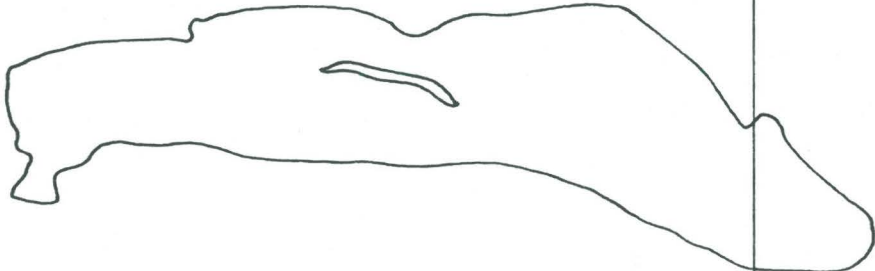
Kaakkoisseinämässä metrilukemien -1 - +2 välillä oli h a r m a a k i v i s t ä muuratun seinän sekä t i i l i h o l v a u k s e n jäännökset. Holvauksessa käytetyt tiilet olivat kooltaan 27-30 x 8-9 cm. Osa holvista oli romahtanut, ja sen täytteenä oli tiilimurskan sekainen saviora. (liite 7, kuvat 54-55).

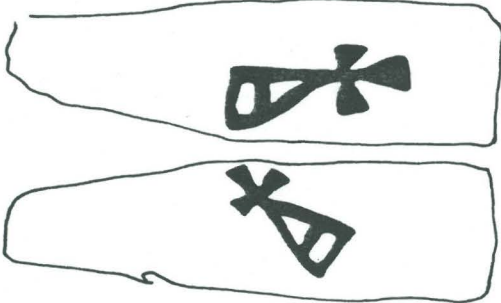
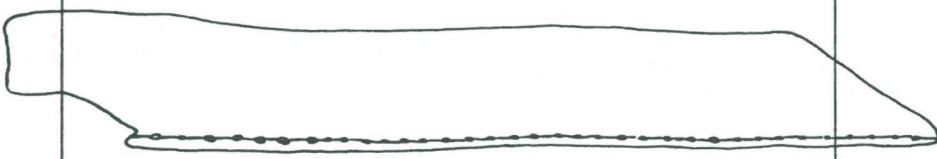
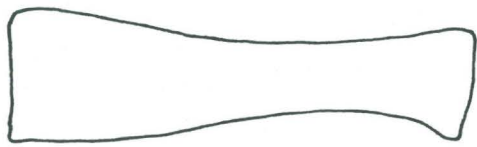
Kaivannon pohjalla muurinjäännösten välissä oli harmaakiviä, joista alimmat vaikuttivat paikalleen ladotuilta, mutta päällimmäiset nähtävästi olivat peräisin päällä olleesta, rikutusta rakennuksesta. Kivien lounaispuolella oli kolme maan tunutta hirrenpätkeä. (liite 7, kuva 56).

Edellä mainitut jäännökset kuuluvat nähtävästi samaan rakennukseen, jonka osia Reino Mattila on merkinnyt kartalle v. 1964 tehtyjen kadunpohjustustöiden yhteydessä. K.o. rakennukseen on liittynyt ainakin kaksi kellaria, joista Mattilan piirtämä luoteispuoleinen kellari oli holvattu poikittain kaivannon suuntaan nähden, kun taas nyt.p.o. kellari oli holvattu kaivantoon nähden pitkittäissuunnassa. Kaivannon luoteisseinämän muurinjäännös oli peräisin näiden kahden kellarin väliseinästä.

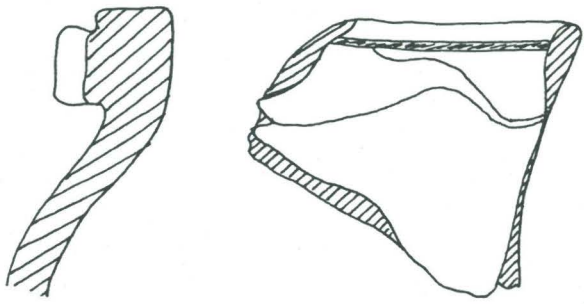
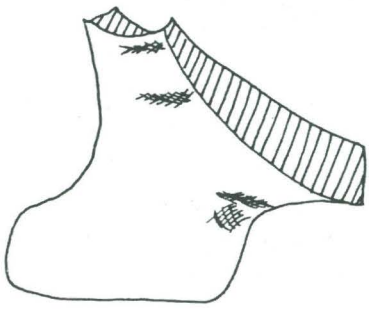
Kaivannon kaivaminen keskeytettiin noin 4,5 m:n kohdalla.

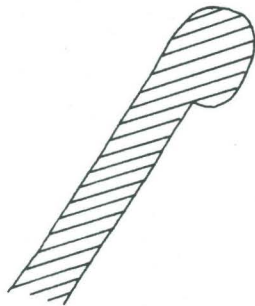
PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	<p data-bbox="443 235 1177 414">Esinelöydöt, jotka saatiin talteen Vanhalla suurtorilla suoritetun viemäröintityön yhteydessä kevättalvella 1978.</p> <p data-bbox="443 526 1177 907">1. <u>Kivisavikeramiikan paloja 6 kpl</u> Yksi pala aaltopohjainen, harmaa savi, vihert. harmahtava suolalasi, 24 x 62 mm. Kaksi kihlakoristeista pystysuoraa kaulapalaa, joista toinen reunasta, vaaleanharmaata savea, 41 x 31 x 4 x 6. Muut kylkipaloja.</p> <p data-bbox="443 1355 1177 1444">2. <u>Piinpala (22 x 10) ja kalkkikiven pala (41 x 43)</u></p> <p data-bbox="443 1545 1177 1680">3. <u>Nystyräkoristeisen lasiastian pala</u> Vaaleanvihreää lasia, pinta hapettunut, 17 x 18.</p> <p data-bbox="443 1792 1177 1881">4. <u>Punasavikeramiikan pala</u> 22 x 18 x 5, sisäpinta ruskealasi.</p> <p data-bbox="443 1982 1177 2027">5. <u>Luita 8 palaa</u></p>	<p data-bbox="1209 526 1541 806">Viemärikaivanto 10-linjasta 2 läh-tien, puuroskansek. maalta, 2.7 m kohta, n. 90 cm syv.</p> <p data-bbox="1209 1355 1541 1388">Sama kuin ed.</p> <p data-bbox="1209 1545 1541 1579">Sama</p> <p data-bbox="1209 1792 1541 1825">Sama</p> <p data-bbox="1209 1982 1541 2016">Sama</p>

PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	<p>6. <u>Kaksi nahan suikaletta</u></p>	<p>Puuroskansek. multa, 1 m:n koh- ta, syv. 1.20</p>
	<p>7a. <u>Nahan suikaleita 7 kpl</u> Yhdessä reikä, yksi kahtia tai- tettu (75 x 40). Muut kapeita suikaleita, pisin 105 x 13.</p> 	<p>Puuroskakerros puiden alapuolel- la, 15.8 m:n koh- ta, syv. 1.60</p>
	<p>7b. <u>Nahkasuikaleita ja -paloja 9 kpl</u> Suurin 80 x 25 ja siinä yhdessä reunassa ompelureiät.</p> 	<p>Sama</p>
	<p>7c. <u>Nahkapaloja ja -suikaleita 7 kpl</u> Yksi kapeaa, kaksinkerroin tai- tettua reunaa; pit. 125 x 12.</p>	<p>Sama</p>
	<p>7d. <u>Nahkapaloja 4 kpl</u> Yksi reiällinen 113 x 24.</p> 	<p>Sama</p>

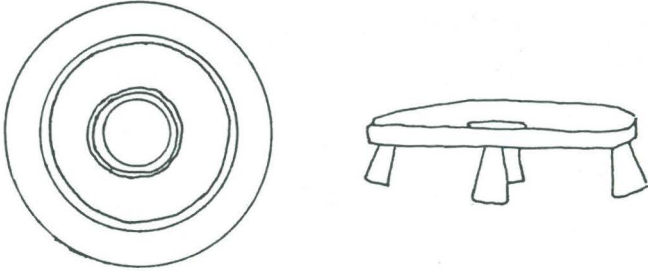
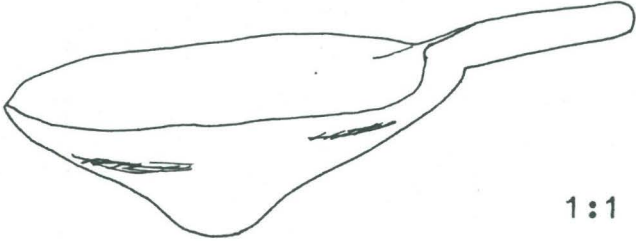
PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	<p>7e. <u>Nahkapaloja ja -suikaleita 7 kpl</u></p>	Sama
	<p>8. <u>Puuesineen paloja</u> Toinen ilm. puuesineen varsi ja siinä molemmin puolin ristipäiset puumerkit. Koko 18.5 x 64 x 7.5. Toinen puuesine ehkä astian kimpri, 120 x 54 x 18.</p> 	Sama
	<p>9. <u>Hioinkiven pala</u> 52 x 20.</p>	Sama
	<p>10a. <u>Nahkapala</u> Toisessa pitkässä reunassa ompelureiät.</p> <p style="text-align: right;">1:2</p> 	Puuroskakerros 18 m/syv. 160
	<p>10b. <u>Kolme nahan palaa</u> Kaksi ollut vastakkain. Koot 120 x 3.5 ja 180 x 57.</p> <p style="text-align: right;">1:2</p> 	Sama

PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	<p>10c. <u>Nahan pala</u> N. 140 x 60.</p>	Sama
	<p>10d. <u>Nahan suikaleita 6 kpl</u> Yksi kolmiomainen, muut nauha- maisina.</p>	Sama
	<p>11. <u>Nahan pala</u> 120 x 70.</p>	Brinkalan talon porttikäytävän edestä, syv. 160
	<p>12. <u>Kivisavikeramiikka-astian kaula- pala</u> Savi ruskehtavan harmaata, lasitta- matonta. Kaula suora, 45 mm kor- kea, rihlattu. Vartalo pullistu- va.</p> <div data-bbox="699 1196 852 1724" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="1023 1294 1082 1326">1:1</p>	Kellarin täyte- maasta, syv. 1,6 m.
	<p>13. <u>Kivisavikeramiikka-astian kylki- pala</u> Kahtena kappaleena. Savi vaalean- harmaata, lasittamatonta. Pinnal- la rihlaus. 52 x 68 x 45 mm.</p>	Kellarin lattian täytelmästä, syv. 1,8 m

PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	<p>14. <u>Kivisavikeramiikka-astian kylkipala</u> Savi vaalean harmaata. Ulkopinnalla ruskea suolalasje. Pinta rihlattu.</p> <p>15. <u>Punasaviastian reunapala</u> Sisäpinnalla ja osittain ulkopinnalla vihertävänruskea lasitus. Savi pinnaltaan tummaksi palanutta. Kaula lyhyt (n. 15 mm). Suun alapuolella ura ja aaltomainen lista. 37 x 38 x 5,5 mm.</p> <p style="text-align: right;">1 : 1</p>	Itänurkan tiililadelman päältä nokimaasta
	<p>16. <u>Punasaviastian jalallinen pohjapala</u> Sisäpinnalla punaruskea lasitus, ulkopinnalla jälkiä rihlauksesta. Jalka lyhyt, tassumainen, sen korkeus n. 10-20 mm. 43 x 34 x 7,5 mm.</p> <p style="text-align: right;">1:1</p>	Kellarin lattialta, syv. 1,8 m

PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	<p>17. <u>Punasaviastian jalallinen pohjapala</u> Pinta tummaksi palanut. Sisäpinnalla vihreänruskea, lohkeillut lasitus, jalassa valunutta lasitetta. Jalka tassumainen, peräisin ehkä samasta astiasta kuin edellinen. Jalan korkeus 10-20,5 mm. 71 x 43 x 6 mm.</p> <p>18. <u>Punasavivadin reunapala</u> Savi keltaruskeaa, pinnaltaan punaruskeaa. Sisäpinnalla osittainen punaruskea lasitus. Astian reunassa reunalista. 49 x 76 x 6,5 mm.</p> <div data-bbox="635 1151 890 1456" style="text-align: center;"> </div> <p style="text-align: right; margin-right: 100px;">1:1</p> <p>19. <u>Punasaviastian kylkipala</u> Sisäpinnalla keltaruskea lasitus, ulkopinta rihlattu, osittain tumminut. 60 x 65 x 7 mm.</p> <p>20. <u>Punasaviastian kylkipala</u> Sisäpinnalla kellanruskea lasitus. 28 x 21 x 6 mm.</p>	<p>Kellarin lattialta Syv. 1,8 m</p> <p>Täyttemaasta vesijohdon läheltä</p> <p>Täyttemaasta, syv. 1,8 m</p>

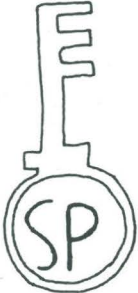
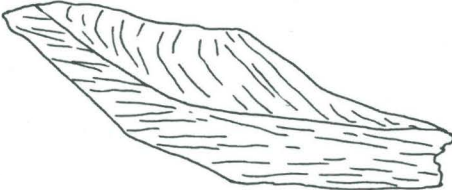
PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	21. <u>Punasavipadan jalka</u> 50 x 20-28 mm.	Kaakkoisseinän tiiliskivien päältä, läheltä kaasuputkea
	22. <u>Punasaviastian kylkipala</u> Lasitus vihertävän keltaruskea, sisäpinnalla. 33 x 25 x 6 mm.	Tiilimuurin eteläpää, tiilimurskakerros. Syv. 1,6 m
	23. a. <u>Lasinpala</u> Pullon kaulasta. Vaalean sinivihreää, pinta hapettunut.	Sama
	b. <u>Kaksi lasinsirua</u> Toisessa, harmaaksi hapettuneessa palassa ilm. nystyräkoristetta. 16 x 9 x 1 mm. Toinen pala vaalean vihertävä, 5 x 3 mm.	Noensek. täytemaa kaakkoisseinän tiililadelman yläpuolella.
	24. <u>4 lasinpala</u> Uudenaikaisia, lasipuhlosta, ruskeaa lasia.	Tumma täytemaa vesijohdon vierestä, kaasujohdon päältä.
	25. <u>Luuluistin</u> Teräpuolen molemmat päät viistoiksi leikatut, rei'illä varustetut. Pituus 165 mm, leveys 45-24 mm.	Tiilimurskan-laastin sekainen täytemaa. Syv. 1-1,5 m.
	26. <u>Kuperan metallilevyn (padan?) kappale</u> Metalli ehkä pronssinsekaista rautaa. Ulkopinnalla kaksi koholistaa 15 mm:n etäisyydellä toisistaan. Pinnalle tarttunut soraa. laastia ja puuta. 71 x 67 x 3 mm.	Kellarin luoteisnurkasta, vesijohdon läheltä.

PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	<p>27. <u>Metalliputken katkelma.</u> Poikkileikkaus nelikulmainen, kärkipää taipunut. Putken sisällä ehkä puuta, ulkopinnalle tarttunut laastia.</p>	Läntisen tiililadelman päältä.
	<p>28. <u>Lyijyesine</u> Käyttötarkoitus tuntematon. Pyöreä, 34 mm halkaisijaltaan oleva levy, jonka keskellä 8 mm halkaisijaltaan oleva reikä. Levyn toisella puolella neljä tappia, joiden pituus 7 mm.</p>	Kellarin lattialta, syv. n. 1,8 m
	 <p style="text-align: center;">1:1</p>	
	<p>29. <u>Rautakauhan pesä</u> Suppilomainen. Halkaisija n. 57 mm. Varsi katkennut, sitä jäljellä n. 25 mm.</p> <p style="text-align: right;">1:1</p>	Luoteisnurkasta, tiilimurskan joukosta
	<p>30. <u>Kuparilevyn katkelma</u> 1 mm:n paksuisesta levystä. 36 x 27 mm, toisessa päässä kaksi reikää.</p>	Länsimuurin päältä

PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	 <p>31. <u>Rautanaula</u> Pituus 76 mm, kanta neliömäinen, sen halk. n. 16 mm</p> <p>32. <u>2 rautanaulaa</u> Pituudet 73 ja 63 mm, molempien kanta soikeahko, lohjennut.</p> <p>33. <u>Rautanaula</u> Vääntynyt, pituus n. 63 mm, kanta lohjennut.</p> <p>34. <u>Rautanaula</u> Lohjennut kolmeen osaan. Pituus n. 53 mm.</p> <p>35. <u>2 rautanaulaa</u> Toinen U-muotoiseksi vääntynyt, pituus ollut n. 70 mm. Litteä, toinen puoli lohjennut pois. Toisen pituus n. 59 mm, pahasti ruosteen kuluttama.</p> <p>36. <u>Rautanaula</u> Pituus 56 mm, kanta nelikulmainen, sen halkaisija n. 19 mm.</p> <p>37. <u>a. 2 rautanaulaa</u> Pituudet 65 mm (katkennut) ja 62 mm. Pahasti ruostuneita. <u>b. Rautalevyn katkelma</u> Vääntynyt, n. 38 x 15 mm. Toisessa päässä 5 mm läpimitaltaan oleva reikä.</p>	<p>Vesijohtokaivannon täytemaasta, syv. 1,8 m</p> <p>Kellarin joen puoleiselta sivulta, syv. 1,8 m.</p> <p>Tiilimurskakerros vesi- ja kaasujohdon välissä. Syv. 1,6 m.</p> <p>1 m muurin reunasta, tiilimurskakerros. Syv. 1,8 m.</p> <p>Kaakkoisseinän tiililadelda, noensek. kerros</p> <p>Kivilattian päältä, syv. 1,85 m.</p> <p>Kellarin luoteisnurkka</p>

PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	38. <u>Rautamöhkäle</u> Muodottomaksi ruostunut, 68 x 35 mm.	Luoteismurkan ulkopuolelta, li- kainen savi. Syv. 1.5 m.
	39. <u>Rautanaula</u> Pituus n. 120 mm, kanta pyöreähkö, sen halkaisija 18 mm.	Länsiseinän pääl- tä
	40. <u>Rautanaula</u> Vääntynyt, pituus n. 80 mm. Kanta pyöreähkö, sen halkaisija n. 17 mm.	Irtolöytö
	41. <u>Pala piitä</u> Palanutta.	Tiilimurskan sek. palokerros vesi- ja kaasujohdon välistä
	42. <u>Kuonaantunutta tiiltä</u> Pinnassa laastia. 60 x 38 x 28 mm.	
	43. <u>2 hioinkiven katkelmaa</u>	Itäsien tiilila- delman päältä.
	44. a. Laastinäyte lounaisseinästä, portaikon päältä. b. Laastinäyte luoteismuurista, tiililadelman vierestä	
	45. Laastinäyte kellarin itänurkan laastiesiintymästä	
46. Laastinäyte kaivanto 2:n profiilis- ta A-B, 1,10 m:n syvyydestä.		

PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	<p>47. Hiilinäyte II Kaakkoisseinän tiililadelman päältä.</p> <p>48. Hiilinäyte I Koillisseinän vierestä lattiatasosta, lahosta lankusta.</p> <p>49. Eläimen karvan sekainen ma₂näyte profiilista D-C kellarin pohjoisnurkan ulkopuolelta.</p> <p>50. Eläimen karva- ja nahkanäyte kellarin luoteisseinän ulkopuolelta, läheltä pohjoisnurkkaa.</p> <p>51. <u>Muototiili</u> Ristin muotoinen, 22 x 18 x 9,8 mm.</p> <p>Löydöt viemärikaivanto 3:sta:</p> <p>52. <u>Pala punasavikeramiikkaa tai -kaakelia</u> Savi palanut tummanharmaaksi, ulkopinnalla ollut lasitus, joka palanut harmaaksi. 53 x 52 mm.</p> <div data-bbox="630 1630 970 2042" data-label="Image"> </div> <p style="text-align: right;">1:1</p>	<p>O-linja 3:n kohdalta, kivien välistä</p>

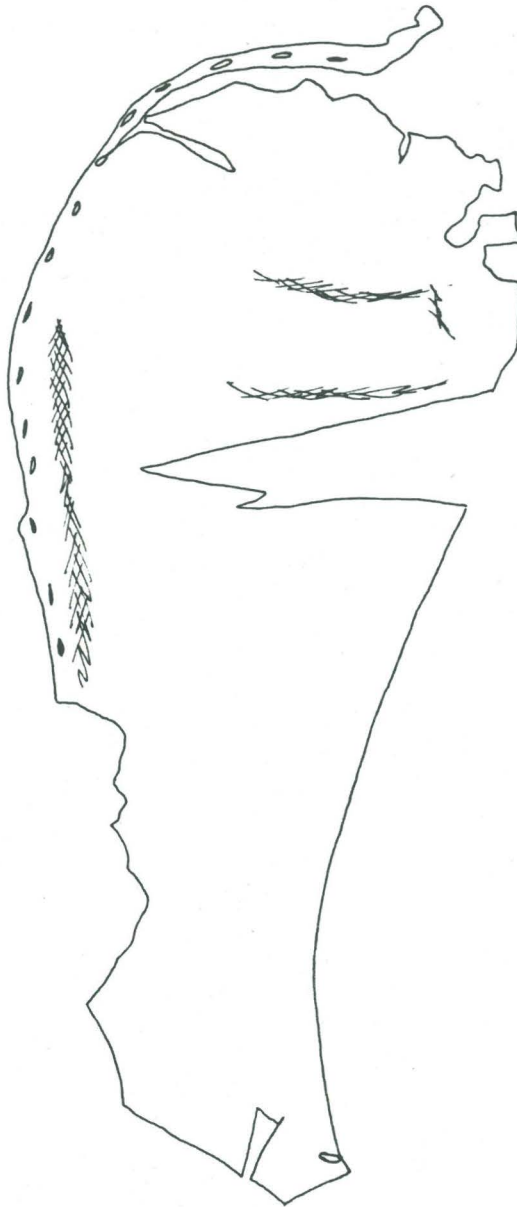
PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	<p>53. <u>3 kattotiilen kappaletta</u> Suurin 123 x 109 mm, pienin 120 x 89 mm. Kahdessa kappaleessa leima:</p> <p style="text-align: right;">1:1</p> <p>54. <u>Pala fajanssia</u> 32 x 19 mm. Molemmilla puolilla valkoinen, osaksi kulunut lasitus.</p> <p>55. <u>6 puulautasen kappaletta</u> Suurin 69 x 42, pienin 35 x 15 mm.</p> <p style="text-align: right;">1:1</p> <p><u>Puutikku</u> Pituus 39 mm, hiiltynyt. Toisessa päässä kiinni karvaa tai kankaan jätettä.</p> <p>56. <u>Kengän päällisnahka</u> Ilmeisesti V-leikkaus -kengästä. Pituus n. 280 mm, leveys 140 mm. Reunassa saumanreiät.</p>	<p>-9 m, kaivannon keskeltä, tiilimurskakerroksesta</p> <p>O-linjan kohdalta kivien välistä</p> <p>-8 m, puurosakerros, syvyys 1,6 m</p> <p>Sama</p>

PÄÄNUMERO

ESINE

LÖYTÖPAIKKA

TKHM 18618

1:2

Pala nahkaa

Mahdollisesti samasta kengästä kuin edellinen. Kolmiomainen, n. 95 x 90 mm, kapeimmalla sivulla rei'itys.

2 kengännauhaa

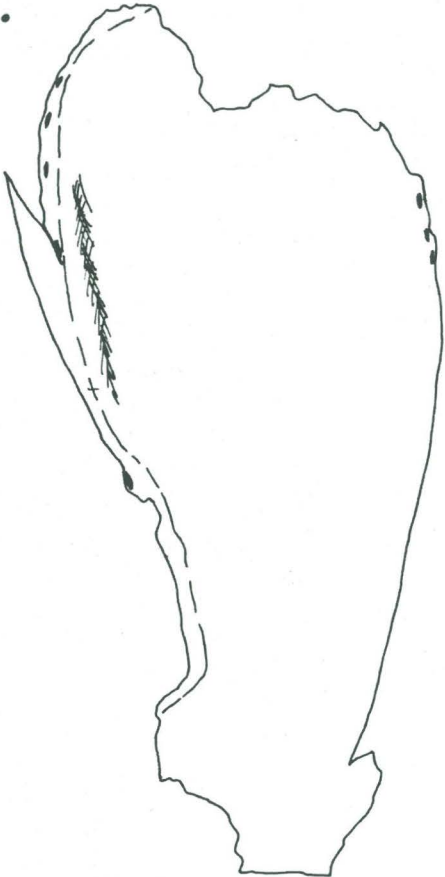
Pituudet 170 ja 165 mm.

4 nahkappaletta

57. 4 palaa nahkaa

Suurin 140 x 110 mm, kaksinkertaista nahkaa, yhdessä reunassa rei'itys.

12 m:n kohd. paalujen päältä, puuroskakerros

PÄÄNUMERO	ESINE	LÖYTÖPAIKKA
TKHM 18618	<p data-bbox="504 210 740 241"><u>Nahkasuikale</u></p> <p data-bbox="504 259 775 291">Pituus 215 mm.</p> <p data-bbox="424 353 900 385">58. <u>Kengänpohjan kappale</u></p> <p data-bbox="504 403 1136 488">Kaksinkertaista nahkaa_a. 115 x 50 mm.</p> <p data-bbox="1053 663 1110 694">1:1</p> <p data-bbox="424 1339 740 1370">59. <u>Nahkasuikale</u></p> <p data-bbox="504 1388 1136 1473">Kaksinkertaista nahkaa, n. 120 x 23 mm.</p> <p data-bbox="424 1536 699 1568">60. <u>Rautanaula</u></p> <p data-bbox="504 1585 753 1617">Pituus 80 mm.</p> <p data-bbox="424 1680 759 1711">61. <u>2 palaa piitä</u></p> <p data-bbox="424 1774 759 1805">62. <u>2 palaa piitä</u></p>	<p data-bbox="1193 353 1372 385">Irtolöytö</p> <p data-bbox="1193 1339 1487 1424">Puuroskakerros, syvyys 1,7 m</p> <p data-bbox="1193 1536 1528 1621">O-linjan kohdalta kivien välistä</p> <p data-bbox="1193 1680 1270 1711">Sama</p> <p data-bbox="1193 1774 1270 1805">Sama</p>

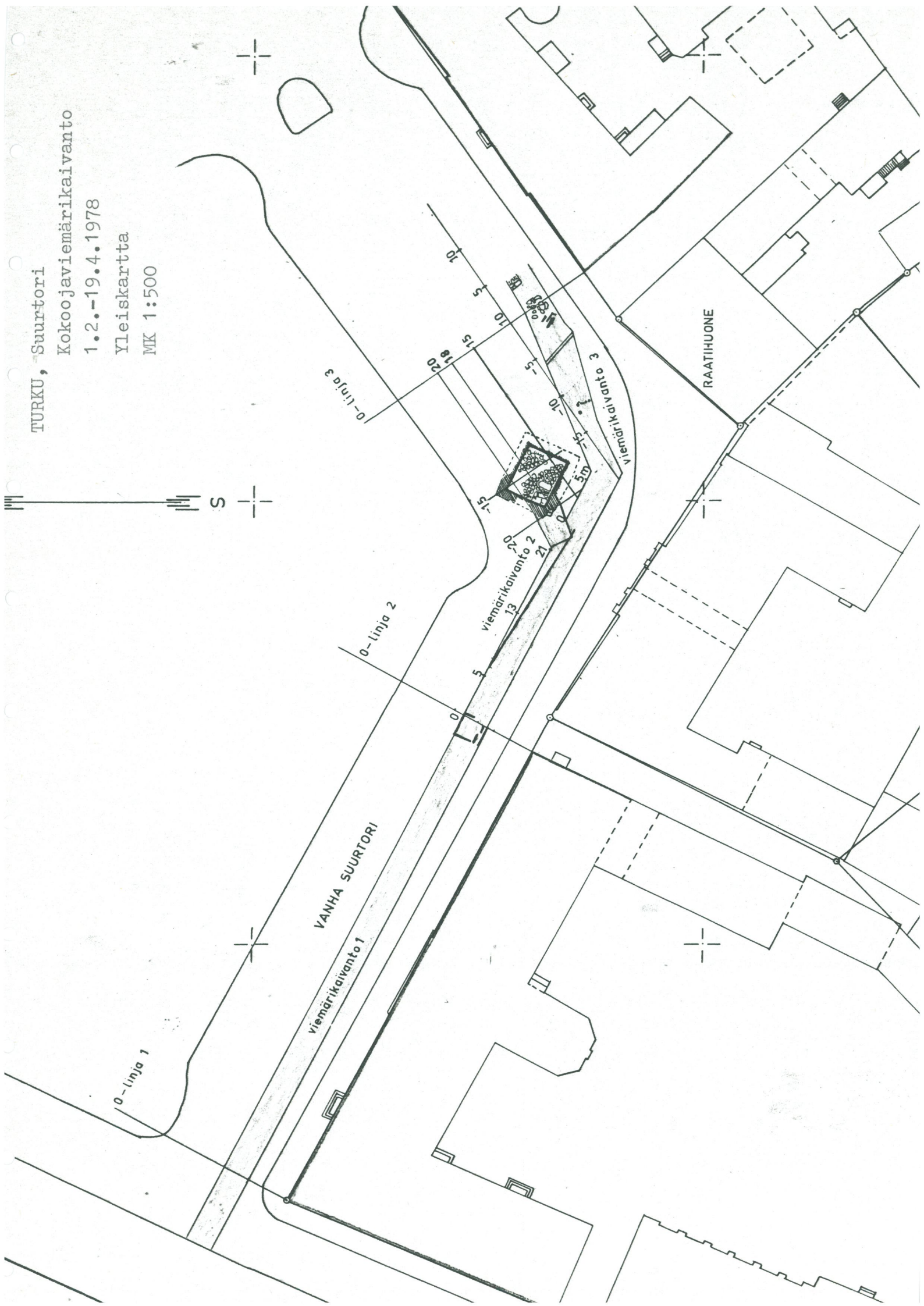
TURKU, Suurtori

Kokoojaviemärikaivanto

1.2.-19.4.1978

Yleiskartta

MK 1:500

S

VANHA SUURTORI
viemärikaivanto 1

RAATHUONE

0-linja 1

0-linja 2

viemärikaivanto 3

viemärikaivanto 2
20
13
21